

ANUARI D'EMPRENEDORIA, ECONOMIA I INNOVACIÓ SOCIAL 2025

CENTRE D'ESTUDIS I DE RECERCA EN EMPRENEDORIA I INNOVACIÓ SOCIAL (CREIS)

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Ajuntament de
Mollet del Vallès

MONTORNÈS DEL VALLÈS
AJUNTAMENT

Ajuntament de
Cerdanyola del Vallès

Cerdanyola
Ciutat del
coneixement

El Vallès Oriental
Consell Comarcal

**Diputació
Barcelona**

Àrea de Desenvolupament
Econòmic, Turisme i Comerç

**CONSELL COMARCAL
DEL VALLÈS OCCIDENTAL**

4. El nom de les cooperatives

Autoria | Jordi Garcia Jané, *L'Apòstrof*

1. Introducció

Els noms ens serveixen per designar la realitat. Els éssers humans posem nom a tot, començant per nosaltres mateixos (antropònims) i pels llocs que habitem (topònims). Però també tenen nom els animals de companyia, les cases, els productes comercials (marques) o les organitzacions.

A més de la seva funció bàsica, identificar, el nom d'una organització pot tenir moltes funcions. De vegades serveix per cridar l'atenció, d'altres per explicar la seva activitat o la ideologia dels seus membres, d'altres per contraposar-se a d'altres organitzacions..., i sovint fa unes quantes d'aquestes coses a la vegada.

Molts noms amb què els humans «bategem» les organitzacions que creem són inventats o bé discrecionals, funcionen com a simples designatius, talment com el NIF. Són denominacions opaques que no aporten cap mena d'informació. Però també hi ha altres noms que ens expliquen o, si més no, ens insinuen algun aspecte de l'organització: l'activitat, la raó social, el marc territorial, la ideologia dels membres fundadors o, fins i tot, alguna característica del context de la societat en què neixen.

En aquest treball analitzaré la denominació d'un tipus concret i peculiar d'organització, les cooperatives, en concret les cooperatives catalanes. Parteixo de la hipòtesi que el conjunt

de noms de les cooperatives en un lloc i un temps determinats ens dona una certa informació sobre el cooperativisme d'aquella societat i, fins i tot, sobre aquella societat mateixa.

Recordem que les cooperatives són associacions autònomes de persones que s'han unit d'una manera voluntària per satisfer les seves necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals en comú mitjançant una empresa de propietat conjunta i de gestió democràtica, seguint la definició de l'Aliança Cooperativa Internacional. Tota activitat econòmica o social pot ésser objecte d'una cooperativa, de manera que tenim cooperatives de moltes classes o branques: agràries, d'assegurances, de persones consumidores i usuàries, de crèdit, d'ensenyament, d'habitatge, sanitàries, de serveis, de treball associat...

Adverteixo, abans que res, que es tracta d'un estudi preliminar i amb moltes limitacions. Algunes són atribuïbles a l'autor, d'altres a l'objecte d'estudi. Entre les primeres, haig de dir que ni la semàntica és el meu camp d'expertesa ni he esmerçat a aquest treball tot el temps que un estudi rigorós exigiria. La mostra sobre la qual he treballat no és representativa dels milers de noms de cooperatives que s'han constituït a Catalunya al llarg dels seus 185 anys d'història, ni tampoc he parlat amb la majoria

de persones que les van fundar —les que encara hi són, és clar—, ni he trobat un document per a cada una que m'expliqués l'origen del nom.

De més, hi ha limitacions que hem d'atribuir a l'objecte d'estudi. Una és que sovint una cooperativa té dos noms, el nom sencer que apareix als estatuts i aquell amb què es coneix habitualment. El nom sencer acostuma a incloure termes que expliquen l'activitat: Opcions de Consum Responsable; Cooperativa Cultural Rocaguinarda; Arç, Corredoria d'Assurances; Estratègies de Transformació Comunitària Sostenible (ETCs); Sotrac Habitatge Cooperatiu... Ara bé, un nom ha de ser curt perquè se'l pugui recordar. En la vida diària, per economia lingüística i per distingir una entitat de totes les altres dedicades a la mateixa activitat, els termes genèrics s'ometen i només s'usa l'específic. Llavors parlem tan sols d'Opcions, Rocaguinarda, Arç, ETCs o Sotrac, i ara el nom ja no ens explica la cooperativa. Per tant, en quin dels dos noms s'haurien de basar els estudis d'aquesta mena? En aquest, he partit del nom quotidià, sempre que el coneixia, és clar.

Ara bé, potser la limitació més important és que tan sols podríem saber del cert què va induir un grup de persones a denominar d'aquella manera l'organització que estaven creant si parléssim amb totes elles. I fins i tot així obtindríem només una aproximació raonable sobre les seves motivacions. Restaria un marge d'error provocat per la natural diferència entre allò que va passar i allò que es recorda, i

encara de vegades entre allò que es recorda i allò que s'explica. A més, en el cas específic de l'organització cooperativa, la denominació és gairebé sempre fruit d'un procés col·lectiu. Per tant, hi convergeixen motivacions diverses i, qui sap si també diferents atribucions de significat a la paraula o el sintagma finalment triat, una possibilitat que la polisèmia pròpia de molts termes facilita.

Per acabar-ho d'adobar, la casualitat també hi diu la seva. Un magnífic exemple del seu paper el trobem en el nom de la cooperativa barcelonina El Rellotge, fundada el 1901. Marc Dalmau, al seu llibre *La Unió Cooperatista Barcelonense 1901-1977. Intel·ligència col·lectiva a l'Esquerra de l'Eixample*, explica: «El nom de la cooperativa es veu que va ser fruit de la casualitat, ja que el soci encarregat de presentar els reglaments al govern civil anava a inscriure-la com L'Espiga, però el funcionari li va dir que ja hi havia una societat de forners que portava aquell nom. Per estalviar temps, quan va aixecar el cap, en veure un rellotge a la paret va decidir que aquell seria el nom de la cooperativa» (2024, p. 21). Si qui ara escriu no hagués disposat d'aquesta valuosa font, potser, ves a saber, hauria conjeçurat que es deia El Rellotge perquè a la façana de l'edifici cooperatiu hi havia un rellotge i l'hauria classificada com a nom de lloc!

Per tant, lector, lectora, pren-te aquest treball com una primera aproximació al tema i, cooperativistes, disculpeu-me, si he mal interpretat l'origen o el sentit del vostre nom.

2. Tipus de noms

Quins factors poden influir en la tria del nom d'una cooperativa per part de les persones fundadores? Ben bé se me n'acudeixen deu. Aclareixo, però, que no són excloents entre si; segur que en el procés col·lectiu de designació hi intervenen molts d'aquests factors alhora:

1. La voluntat d'explicar el producte o l'activitat de la cooperativa.
2. La ideologia de les persones fundadores. En aquest cas, la denominació funciona com un posicionament ideològic.

3. La voluntat d'homologar-se amb els noms que les persones fundadores perceben com a normals al seu sector d'activitat o territori.
4. La voluntat de diferenciar-se dels noms que les persones fundadores perceben com a normals al seu sector d'activitat o territori.
5. L'abast territorial on preveuen desenvolupar l'activitat.
6. El context social i polític.
7. La capacitat que atribueixen al nom de donar valor o connotacions positives a l'activitat, el producte o a la cooperativa mateix.
8. La capacitat de cridar l'atenció que atribueixen al nom.
9. La capacitat de ser recordat que atribueixen al nom.
10. L'eufonia que atribueixen al nom.

Si ja hem establert quins poden ser els principals elements que entren en joc en aquest procés, ara toca preguntar-nos quins tipus de nom se'n deriven.

Hi deu haver moltes maneres de classificar els noms de les cooperatives. Personalment vaig pensar que ho podia fer de tres maneres diferents. La primera va ser destriar-los per grups semàntics —noms de professions o d'activitats, de valors, d'aliments, de construccions, de noms relacionats amb la natura, amb la manera de fer l'activitat, amb la manera d'organitzar-se...—, però em va semblar que escamparia els noms en massa categories i, a més, donaria poca informació rellevant per conèixer el moviment cooperatiu i la seva evolució, que és la pretensió d'aquest treball.

Més endavant, vaig pensar que els classificaria des del punt de vista de la part receptora en el procés comunicatiu, és a dir, segons la quantitat d'informació que un nom aporta. Si ho feia així, aleshores havia de parlar de noms transparents i de noms opacs, i potser, per encabir aquells termes que ens proporcionen alguna informació però tampoc gaire, afegir-hi la categoria intermèdia de

noms «translúcids», manllavant el camp semàntic de la llum. Aquesta és una classificació que he fet servir (taula 1), però no com a principal. Els inconvenients són que es basa en una percepció subjectiva —el nom que per a mi pot ser transparent per a algú pot ser opac i al revés— i que obvia les motivacions de les sòcies fundadores per triar un nom i no un altre.

A l'últim, m'he decantat per una classificació *sui generis*, híbrida podem dir-ne, en vuit categories bàsiques: dos grups semàntics que apareixen sovint en moltes classes de cooperatives (noms de lloc i noms de persona), tres categories que em semblen força objectivables (noms explicatius, associatius i inventats) i tres més (noms metafòrics, ideològics explícits i discrecionals) força «relliscoses» perquè per a molts noms em falta informació de les motivacions per posar-los i, per tant, m'he hagut de basar en la meua interpretació. Així doncs, no la considero una classificació «rodona», però tampoc se me n'ha acudit cap de millor. Segur que ha propiciat alguns errors, com per exemple que un nom que hagi considerat discrecional en realitat és metafòric o a l'inrevés.

Abans de continuar, preciso millor cada una d'aquestes vuit categories:

1. **Noms explicatius:** expliquen l'activitat o el producte que fa la cooperativa, la seva funció o una característica. Exemples: Cooperativa Mútua del Pa i Queviures, Espai Ambiental o Fem Procomuns.
2. **Noms associatius:** paraules o expressions que pertanyen al mateix camp associatiu de l'activitat, del producte de la cooperativa o de la seva seu social. Exemples: Abacus (distribució de material educatiu), El Brot (alimentació ecològica) o Click (informàtica).
3. **Noms metafòrics:** paraules o expressions que pertanyen a un camp associatiu diferent del de l'activitat, el producte, la raó social o la ideologia de la cooperativa, però que permeten evocar

una d'aquestes característiques perquè s'hi pot establir una analogia, una semblança. Exemples: Arç,¹ L'Esberla (al seu web diuen: «Som aquí per esberlar el "Això sempre s'ha fet així"») o Pollen (volen pol·linitzar idees transformadores editant llibres).

4. **Noms ideològics explícits:** expressen un valor que vol practicar la cooperativa o remetent clarament a un posicionament polític. Exemples: Món Verd, Propaganda pel Fet o Cooperativa Feminista L'Arquera. Parlo de noms ideològics «explícits» per diferenciar-los d'alguns noms metafòrics, associatius o de persona en la tria dels quals ha intervingut també un criteri ideològic, sense que aquest significat sigui tan evident per a algú extern.
5. **Noms de lloc:** indiquen un lloc relacionat amb la cooperativa, normalment la seva seu social o l'abast territorial de la seva activitat. Exemples: Cooperativa Plana de Vic, Col·lectiu Ronda o La Rural de Collserola.
6. **Noms de persona:** al·ludeixen a les persones fundadores, o de vegades també a les persones que les inspiraven. Exemples: Cia. Pepa Plana, Salvador Coll i Fill o Residència Pi i Sunyer.²
7. **Noms inventats:** neologismes, radicals grecs i llatins, onomatopeies, sigles i acrònims, xifres... Exemples: Clack (producció audiovisual), Cooufar (Cooperativa d'Usuaris, Familiars i Amics de Rubricatus) o Coop57 (la xifra recorda les

57 persones extreballadores de l'Editorial Bruguera que van aportar part de la seva indemnització per constituir aquesta cooperativa de serveis financers).

8. **Noms discrecionals:** paraules o expressions conegudes, però que no estan relacionades amb cap característica de la cooperativa. Exemples: El Rellotge, Tres Cadires,³ Mestral (Escola Mestral).

A aquestes categories bàsiques encara hi hem d'afegir les seves combinacions. Les dues més freqüents són:

1. **Noms explicatius i de lloc alhora:** combinen un element informatiu amb una indicació de lloc. Exemples: Transports Urbans de Sabadell, Biciclot, Mengem Bages.

Noms transparents (molta informació)	Noms translúcids (alguna informació)	Noms opacs (cap o gairebé cap informació)
-Explicatius	- Associatius - Metafòrics - Ideològics explícits - De persona - De lloc	- Inventats - Discrecionals

Taula 1: Quantitat d'informació que aporten les vuit categories bàsiques de noms de cooperatives⁴

2. **Noms ideològics explícits i de lloc alhora:** combinen un element ideològic

1 Jordi Via, un dels fundadors d'Arç, explica així la tria del nom: «El nom d'Arç, inicialment, va ser una troballa. Vàrem agafar l'índex del llibre de plantes medicinals *Dioscòrides renovado* d'en Pius Font Quer i, amb els ulls tancats, vam marcar un nom. En llegir les característiques de l'arç blanc va aparèixer la sorpresa: arbust mediterrani —com nosaltres, amb espines contra els depredadors— volíem construir un instrument de defensa de les classes populars—, tònic cardíac —volíem generar recursos per als moviments socials— i amb fruits vermells —ho volíem fer al·lucinant, construint alternatives al model socioeconòmic—. I, a més, en començar per A, a les cerques sortíem dels primers i la fulla es va convertir en un magnífic recurs gràfic».

2 Roses, August Pi i Sunyer va ser un metge molt estimat en aquesta població al primer terç del segle passat (Gavaldà, 2007).

3 Expliquen així l'origen del nom: «El nom de Tres Cadires ve del primer dia en què els tres socis fundadors: l'Anna Maria, el Quim i l'Andreu, van demanar al Jesús, que havia recuperat la recepta d'una padrina, que els ensenyés a fer vi de nous. Abans de tot van seure en tres cadires de fusta amb un tronc cadascun al davant a picar les nous verdes per a la recepta, i d'aquí ve el nom».

4 Aquesta gradació pel que fa a la «transparència» o l'«opacitat» del nom té lloc també dintre de cada categoria. És a dir, encara que he considerat que el nom de dues cooperatives d'habitatge com Llar Jove i Can 70 són, tots dos, explicatius, crec que estarem d'acord que el primer aporta una informació més clara sobre el públic destinatari dels habitatges cooperatius que el segon. O, per posar un segon exemple, tot i que he considerat com a noms inventats els de dues cooperatives com Fiare i Facto, convindrem que resulta més fàcil imaginar-se que Fiare fa activitat financera que no pas que Facto es dedica a l'assessoria i la consultoria.

amb una indicació de lloc. Exemples: La Lleialtat Sansenca,⁵ Camp La Fraternal d'Albagés, Balenyà Sostenible.

Tot seguit recullo per categories una mostra de noms de cooperatives classificats segons l'època o la classe de cooperativa en els apartats següents: cooperatives anteriors a 1939, cooperatives agràries, cooperatives de consum, cooperatives d'habitatge i cooperati-

ves de treball. Acabo l'estudi extraient algunes conclusions generals.

He ordenat alfabèticament les cooperatives esmentades. De vegades una part del nom l'he escrit en negreta o l'acompanyo amb informació que m'ha semblat rellevant per entendre la seva inclusió en la categoria en qüestió: la data, el lloc, l'activitat, una explicació molt breu... Quan l'explicació era més llarga, l'he convertida en una nota que apareix al final del treball.

3. Les cooperatives anteriors a 1939

Des de les primeres cooperatives catalanes sorgides a la dècada de 1840, que eren de producció creades per cistellers, sabaters i teixidors per tal de donar feina als socis aturats (Arnabat Mata i Duch Plana, 2024) fins al final de la guerra civil, l'any 1939, es van crear a Catalunya 622 cooperatives, la gran majoria de consum (472; 76 %), seguides per les de producció (114; 18 %) i les d'habitatge (56; 6 %) (Arnabat Mata i Duch Plana, 2024).

Els noms triats pels fundadors acostumaven a ser informatius o ideològics explícits, acompanyats sovint del lloc.

Cal tenir present també que, tret dels anys de la Segona República, fins al final del franquisme, el nom oficial de les cooperatives s'escrigué als registres en castellà, igual com els seus estatuts. Ara bé, seguint altres autors, he optat per traduir aquestes denominacions, imaginant-me que a la vida diària es devia utilitzar la forma catalana. Només en alguns casos he mantingut en

castellà el nom d'algunes cooperatives quan no em semblava versemblant que els parlants de l'època l'anomenessin en català. Per exemple, he mantingut El Porvenir o La Bienhechora perquè probablement ningú no es va referir mai a la primera com L'Avenir, L'Esdevenidor o El Futur, ni a la segona com La Benefactora.

Tot seguit donaré noms de cada categoria. Recordem que la majoria pertanyen a cooperatives de consum i, en menor mesura, de producció (avui en diem de treball associat o de treball), d'habitatge i d'alguna altra classe. Atès que moltes de les cooperatives agràries creades en aquella època han perviscut fins avui dia, no incloc aquí els seus noms, sinó a l'apartat dedicat al cooperativisme agrari.

Noms explicatius

Agrupació Vidriera, Caixa de Crèdit Agrícola i Cooperatiu, Centre Cooperatiu de Pescadors, Cooperativa Ciutat de Repòs i Vacances, Coo-

5 No ens ha d'estranyar que les cooperatives dels anys trenta radicades en aquest barri barceloní escriguin el seu nom amb Sans, sense la «t». Red Zeppelin D3, al comentari «Passat de Sants i veïns» del seu blog *Memòria de Sants*, explica la controvèrsia a l'entorn de si s'ha d'escriure Sants amb «t» o sense. Explica que els documents més antics en què apareix el nom daten del segle XII i apareix en llatí, com a *sanctis* (dels sants), al·ludint, sembla, a algun edifici religiós o a una carnisseria dita «dels sants». Així apareix en gairebé tots els documents medievals. Ara bé, segons aquest bloguer, en la majoria dels textos moderns la lletra «t» cau, potser per la imposició borbònica derivada del decret de Nova Planta de traduir els noms al castellà. Més endavant, cap a la segona meitat del segle XIX, les classes populars adopten també la forma *Sans* per desempallegar-se de la connotació religiosa i atribueixen un altre origen al nom: la salubritat del poble, que després serà annexionat a Barcelona i convertit en barri. La polèmica segueix a la dècada de 1930: personatges conservadors i religiosos, com Jacint Laporta o Francesc Carreras Candi, defensen *Sants* mentre que els sectors laics i d'esquerres com Jaume Aiguader o Jaume Compte, reivindiquen *Sans*. Més endavant, el franquisme suprimeix la «t» per castellanitzar el topònim fins que, quan es fa la línia 5 del metro, l'Ajuntament hi torna a afegir una «t», i d'ençà de llavors la forma oficial ha estat Sants.

perativa d'Obrers i Empleats de Gas, Cooperativa d'Obrers i Empleats de la Companyia General d'Autobusos, Cooperativa de Camiseria, Cooperativa de l'Habitació Barata, Cooperativa de la Unió de Vaqueries, Cooperativa de Periodistes per a la Construcció de Cases Barates, Cooperativa del Centre Obrer Aragonès, Cooperativa Obrera Productora de Cartrons, Cooperativa Vegetariana, Editorial Cooperativa Popular, El Crèdit, El Forn del Vidre (Cristalleries de Mataró), Fabricació Mecànica de Baules i Engranatges, Farmàcia Cooperativa Popular, Forn Col·lectiu de Sans, General de Consum, L'Artesana, L'Economia Obrera, L'Econòmica, L'Obrera de Cadiraies, L'Obrera Fideuera, La Balança Econòmica, La Companyia, La Cooperativa de Consum, La Panaderia Colectiva, La *Panaderia* Mútua de Vic, La Propagadora del Trabajo, Teixidors a Mà, Unió de Cooperatives per a la Fabricació de Pastes per a Sopa, Vidrieria de Cornellà (coneguda popularment com el Col·lectiu).

Noms associatius

Cooperativa La Paloma,⁶ El Fiel, L'Economia.

Noms metafòrics

L'Espigoladora, La Colmena, La Flor de Maig (es considera que la flor, al maig, es troba en la seva màxima esplendor), La Guardiola Familiar.

Noms ideològics explícits

Cooperativa Catorze d'Abril (1935), Cooperativa Economat Fraternitat Republicana, Cooperativa Economia Social, Cooperativa L'Amistat, Cooperativa Moderna Fraternitat, El Benestar de l'Obrer, El Segle XXI (1901), El Nou Segle (1902), El Porvenir (Monistrol de Montserrat), El Porvenir⁷ (Falset, 1920), El Porvenir (Els Reguers, Tortosa, 1921; fabricació de ca-

bassos), El Progrés, El Progrés Sansenc, Integral Obrera, L'Activa Obrera, L'Aliança, L'Amistat Martinenca, L'Avantguarda Obrera, L'Empar de l'Obrer, L'Equitativa, L'Esperança, La Bienhechora, La Catòlica, La Constància, La Cosmopolita, La Dignitat, La Formiga (Obrera), La Fraternitat, La Fraternitat de la Barceloneta, La Guardiola Familiar, La Igualitària, La Igualtat, La Igualtat Cooperativista, La Independent, La Modèstia, La Nova Activitat Obrera, La Nova Humanitària, La Nova Obrera, La Previsora, La Progressiva, La Protectora,⁸ La Protectora Civil, La Redemptora, La Regeneradora, La Salvació Fraternal, La Vertadera Fraternitat, Model del Segle XX (1901), Pau i Justícia.

Noms de lloc

Associació Cooperativa de Reus, Cooperativa del Centre de Nostra Senyora de Montserrat, Cooperativa Obrera La Maquinista, Cooperativa Obrera Tarraconense (COT), Cooperativa Popular La Barceloneta, Fabril Sabadellenca, Foment de Sans, L'Andreuena, L'Antiga del Camp de l'Arpa, La Barceloneta, La Castellarenca (Castellar del Vallès), La Guixolenc (Sant Feliu de Guíxols), La Llevantina, La Marítima (Mataró), La Llavaneres, La Mataronesa, La Sabadellenca, Popular de Barcelona, Unió Cooperatista Barcelonesa, Unió de Cooperadors de Fort Pius, Unió de Cooperadors de Gavà, Unió de Cooperadors de Mataró, Unió de Cooperadors de Súria, Unió de Sant Martí.

Noms discrecionals

El Rellotge, La Magnòlia (El Poblenou).⁹

Noms explicatius i de lloc alhora

Cristalleria Cooperatista Barcelonesa, L'Econòmica de Sans, L'Econòmica del Poblenou, L'Econòmica Masnovenca (El Masnou), L'Econòmi-

6 En al·lusió a Santa Coloma de Gramenet, municipi al qual, l'any 1930, pertanyien les Cases barates del Bon Pastor on es va constituir la cooperativa.

7 Aquesta cooperativa provenia de la Sociedad de Trabajadores del Campo Paz y Trabajo. El 1920 canvià d'estatuts i de nom i passà a anomenar-se El Porvenir. Com altres cooperatives de consum de l'època, el nom de l'entitat anava precedit de les paraules «Cooperativa Obrera» i només admetia obrers (Audi i Orensanz, 2008).

8 Els treballadors de la fàbrica de vidre Mensa, de Cervelló, van fer una vaga el 1893. Un grup d'aquests constituïren el 1902 La Protectora, la primera cooperativa catalana del vidre.

9 Pot molt bé ser que, al seu dia, tingués un sentit més clar, tal vegada una indicació geogràfica o un sentit metafòric.

ca Palafrugellenca, La Constructora Mataronense, La Indústria Rubinenca (Rubí), La Pata Martinenca, La Previsió Social, Mútua de Pa i Queviures de Manlleu, Ràdio Associació de Catalunya, Textil Obrera Mataronense.

Noms ideològics explícits i de lloc alhora

Cooperativa Obrera Manresana, L'Amistat de Calella, L'Atrevida Martinenca, La Confiança Andreuenca, La Constància Martinenca, La Constància Sagrerense, La Formiga Martinenca, La Igualtat Gracienca, La Lleialtat Sansenca, La Moral de Badalona, La Obrera Mataronense, Unió Obrera de Sans.

Conclusions

La majoria de noms de les cooperatives creades a Catalunya abans del 1939 són ideològics, una denominació que sovint es complementa amb la designació del lloc. Es tracta sobretot de coo-

peratives de consum, normalment dites «cooperatives obreres de consum», que van ser les majoritàries durant aquest període.

Els noms ideològics utilitzats designen valors vinculats a la cultura obrera i a l'objectiu de l'emancipació social. Excepcionalment trobem també algun nom procedent de la cultura catòlica i conservadora de l'època, que correspon a cooperatives promogudes pels patrons de les fàbriques i per l'Església per intentar allunyar la classe obrera dels espais on circulaven les idees revolucionàries, com les cooperatives obreres.

Pel que fa a les cooperatives creades en aquesta època que no són de consum, sinó sobretot de producció (El Forn de Vidre, p. ex.), però també d'habitatge (Cooperativa de l'Habitació Barata) o d'alguna altra classe (Caixa de Crèdit Agrícola i Cooperatiu), constatem que acostumen a tenir noms explicatius i algunes hi afegeixen el lloc (Forn Col·lectiu de Sans).

4. Les cooperatives agràries

Moltes d'aquestes cooperatives van ser creades durant el primer terç del segle XX i han perdurat fins avui.

Noms explicatius

Comercial Garrofa (Comgar), L'Avellanera i Secció de Crèdit, L'Olier.

Noms ideològics explícits

Agrària Progressiva, Agrícola El Progrés-Garbí,¹⁰ Camp La Fraternal d'Albagés, Cooperativa Nacional Sindicalista Unión Agrícola de Artesanos Capaceros (1954, Els Reguers, Taragona).

Noms de lloc

—*Terme genèric per designar el tipus de societat («cooperativa», «coop», «co»):* Coop Juncosa, Cooperativa Camp de Cervià de les Garrigues, Cooperativa d'Ivars, Cooperativa de Bellvís, Cooperativa de Cabacés, Cooperativa de Falset Marçà, Cooperativa de Tordera, Cooperativa del Camp de Bovera, Coperelló, Coselva, Cosènia, Covilalba (Vilalba dels Arcs).

—*Altres:* Conca de la Tordera, Empordàlia.

Noms inventats

CEOLPE (Centre Oleícola del Penedès), Covisal (creada el 1959 de la fusió de la Societat de Tre-

¹⁰ Constituída el 1992, de resultes de la fusió de les dues cooperatives agràries de Malgrat de Mar: la cooperativa Agrícola El Progrés, fundada el 1915, i la cooperativa Garbí, fundada el 1987.

balladors Agrícoles del poble de Sarra, del 1907, amb el Sindicat de Vinicultors de Sarra, 1913).

Noms explicatius i de lloc alhora

Sovint segueixen l'estructura següent: «cooperativa» (o similar) + activitat (genèrica com «agrícola» o «agrària», o bé específica com «apícola» o «vinícola») + nom de lloc. Vegem exemples de les principals variants:

—«Cooperativa» + «agrària» + *nom de lloc*: Cooperativa Agrària de Vila-rodona.

—«Cooperativa» + «agrícola» + *nom de lloc*: Cooperativa Agrícola Cambrils (fundada el 1902 amb el nom de Sindicat Agrícola i Caixa Rural), Cooperativa Agrícola de Cornudella de Montsant, Cooperativa Agrícola de Palau-saverdera, Cooperativa Agrícola de Vila-seca, Cooperativa Agrícola del Prat de Llobregat, Cooperativa Agrícola del Soleràs (fundada el 1918 amb el nom de Sindicat Agrícola-Catòlic de Soleràs, modificat l'any 1940 per l'actual), Cooperativa Agrícola Les Borges del Camp, Cooperativa Agrícola Sant Josep de Bot (fent referència a l'ermita de Sant Josep, situada en el seu terme municipal).

—«Sindicat agrícola» + *nom de lloc*: Sindicat Agrícola de Valls (1888, considerada la primera cooperativa agrària catalana), Sindicat Agrícola d'Alió, Sindicat Agrícola de Cabrera de Mar (al logo apareix el nom escurçat com El Sindicat). Moltes altres cooperatives agràries nascudes al final del segle XIX o al començament del XX, i constituïdes amb el nom de sindicat agrícola, el van canviar més endavant.

—«Cooperativa» + *activitat específica* + *nom de lloc*: Cooperativa Arbequina d'Arbeca, Cooperativa Lletera del Cadí.

—I una variant amb «cambra», escrit incorrectament com a *càmara*: Càmara Arrosera del Montsià.

En altres ocasions, el terme «cooperativa» o d'altres semblants no s'esmenta i la deno-

minació comença amb l'activitat, sigui genèrica o específica:

—«Agrària» + *nom de lloc*: Agrària de Miralcamp, Agrària del Vallès, Agrària i Secció de Crèdit La Borgenca, Agrària Sant Roc (fent referència a l'ermita de Sant Roc, del Palau d'Anglesola), L'Agrària de Torelló.

—«Agrícola» + *nom de lloc*: Agrícola Calafell, Agrícola Corbera d'Ebre, Agrícola d'Ulldemo-lins, Agrícola de la Conca, Agrícola de Vilassar de Mar, Agrícola del Pont d'Armentera, Agrícola El Catllar, Agrícola i Secció de Crèdit La Palma.

—«Agropecuària» + *nom de lloc*: Agropecuària Catalana,¹¹ Agropecuària Comarcal de Martorell, Agropecuària d'Artesa de Segre, Agropecuària de Rajadell, Agropecuària i Secció de Crèdit de Juneda, etc. O tan sols amb el prefix «agro»: Agro Igualada Cooperativa o Agroserveis d'Almacelles.

—«Camp» + *nom de lloc*: Camp de Sunyer, Camp i Secció de Crèdit de Massalcoreig.

—«Celler» o «celler cooperatiu» + *nom de lloc*: Celler d'Espolla, Celler Masroig, Celler Cooperatiu de Cornudella, Celler Cooperatiu de Gandesa, Celler Cooperatiu i Secció de Crèdit de Vila-Rodona, etc.

—*Sant Isidre* + *nom de lloc*: Agrícola i Secció de Crèdit de Sant Isidre de Vilabella, Agrícola Sant Isidre de Mas de Barberans, Cooperativa Sant Isidre de les Borges Blanques. En aquests casos, sembla que la inclusió del nom d'un sant obeeix al fet que sant Isidre és considerat el protector de l'agricultura.

—*Activitat específica* + *nom de lloc*: Apícola Tarragonina, Arrossaires del Delta de l'Ebre,¹² Cítrics Terres de l'Ebre, Fruits de Ponent, Fruits Secs de les Garrigues, Frutera Segrià (Cofruse), Girona Fruits, Lletera Campllong, Transformadora de Conill, Vinícola de Nulles, Vinícola del Priorat, Vinícola de Sarra i Secció de Crèdit.

11 Agropecuària Catalana, nascuda a Sant Fruitós de Bages el 1983, agrupa explotacions ramaderes de la Catalunya Central. És probable que el fet que part dels seus productes (pinso, bestiar, medicaments i serveis) vagi a l'exportació els hagi empès a utilitzar una designació geogràfica més àmplia, la qual, a la pràctica, queda reduïda a l'abreviació «cat», ja que la cooperativa es coneix des dels inicis com a AGROCAT.

12 El cas d'Arrossaires del Delta de l'Ebre és especial perquè l'any 2018 va traspasar a una societat mercantil limitada, batejada com a Nomen Foods, la seva fàbrica, les marques d'arròs i el 90 % de la plantilla, per limitar-se tan sols a la part agrària. Nomen Foods es va quedar amb totes les activitats dedicades a la venda a granel i exportació. Les accions de Nomen Foods pertanyen en un 89 % a Arrossaires del Delta i l'11 % restant als 950 socis cooperativistes, convertits ara també en accionistes directes de la companyia. L'objectiu proclamat de l'operació va ser guanyar flexibilitat i agilitat per fer front als plans de creixement i internacionalització de les marques d'arròs de la companyia. En termes lingüístics, l'operació va representar que el nom de la nova empresa creada ja no és en català, sinó en anglès: Nomen Foods.

Noms explicatius i associatius

Cooperativa Agrícola La Bodega (Roses, cooperativa continuadora del Sindicat Agrícola de Roses, 1951) (Gavaldà Torrents, 2007), Cooperativa Agrícola Verge de les Neus (La Nou de Gaià),¹³ Foment Agrícola Les Planes (fundada el 1914 amb el nom de Sindicat Foment Agrícola, modificat el 1980 per l'actual), Sol-debre.

Conclusions

L'arrelament al territori és un element central del cooperativisme agrari. En conseqüència, no

és d'estranyar que la immensa majoria dels noms de les cooperatives agràries, també les creades abans del 1939, siguin de lloc, sovint complementat per l'activitat, sigui descrita amb termes genèrics (agrícola, agrària, agropecuària, ramadera...) o específics (vinícola, apícola, lletera...).

També podem observar que, a mesura que les cooperatives agràries s'han anat fusionant i orientant més cap a l'exportació, el nom de lloc ha anat perdent importància en favor de termes genèrics, de vegades fins i tot en anglès, o bé s'ha tret visibilitat al nom de la cooperativa en favor del de la marca, que sol ser un nom discrecional o inventat.

5. Les cooperatives de consum

En aquest apartat he classificat els noms de moltes cooperatives creades des del 1976 que són de consum en un sentit ampli. És a dir, llis-to sobretot alguns noms de les avui anomenades cooperatives de consumidors i usuaris, però afegint-hi alguns altres pertanyents a cooperatives d'altres branques —de crèdit, sanitàries o d'ensenyament quan les sòcies són les famílies—, que podem considerar també de consum.

Noms explicatius

Caixa Enginyers, Escola Popular Keras Buti (en caló, «Fem coses»), Fem Procomuns, Gestió Veïnal de Barri, Instal·lacions Assistencials Sanitàries (SCIAS), La Virtual, Naturista Vegetariana,¹⁴ Som Connexió, Som Energia, Som Mobilitat, Supercoop.

Noms associatius

Cooperatives de distribució alimentària: Consum, El Brot, El Rebot, L'Artiga, La Bajoca, La Feixa, La Fresca Agroecològica, La Manduca, Quèviure, Toca Terra.

Altres: Abacus.

Noms metafòrics

Recer Cooperativa d'Acompanyament Veïnal (consum funerari).

Noms ideològics explícits

CoopHalal (serveis financers; en àrab «halal» designa, dins de l'islam, tot el que està permès fer des d'un punt de vista religiós), Germinal,¹⁵ Obrera Germanor.

Aquesta pèrdua de l'idioma propi en favor de l'anglès quan l'empresa exporta la trobem també en Almenar Fruits i en Girona Fruits (*fruit* en anglès significa fruita i l'ordre de col·locació dels mots és propi de l'anglès, no del català; la denominació catalana hauria estat Fruits o Fruites de Girona), com també en Unió, la cooperativa reusenca de segon grau creada el 1942 amb el nom d'«Unión de Cooperativas del Campo de la Provincia de Tarragona», que agrupa cooperatives agràries com Unió Fruits i Unió Nuts, dedicada a la fruita seca (en anglès, «nuts» significa fruita seca).

¹³ L'any 1816, la població de La Nou de Gaià va escollir com a protectora del poble la Verge de les Neus per votació popular.

¹⁴ Té els orígens en la Cooperativa Vegetariana Superación, constituïda el 1968.

¹⁵ *Germinal* és el títol de la novel·la d'Émile Zola escrita el 1885 sobre una vaga de miners. L'any 1918 donà nom a una publicació anarquista igualadina. També va esdevenir un nom propi.

Noms de lloc

Caixa Guissona, Cooperativa Sagrat Cor de Jesús (nascuda el 1957 a la Parròquia del Sagrat Cor de Jesús, al Poblenou de Barcelona), Gafarrons (Premià de Mar; gafarrons, a part de designar un ocell, és el malnom que es dona als premianencs de mar).

Noms de persona

Escola Elisabeth, Jordi Capell (o La Capell),¹⁶ Patufet Sant Jordi-Francesc Batallé i Aragonès,¹⁷ Residència Pi i Sunyer, Rocaguinarda (situada al barri barceloní del Guinardó; Perot Rocaguinarda va ser un bandoler molt popular del segle XVII).

Noms inventats

Cooufar (Cooperativa d'Usuaris, Familiars i Amics de Rubricatus, dedicada a la promoció d'habitatge social per a persones amb discapacitat intel·lectual de la Fundació Rubricatus), Cooperativa 70 o Coop70 (cooperativa de persones consumidores fundada a Caldes de Montbui l'any 1970), Fiare (Fundación Inversión y Ahorro Responsable).

Noms associatius i ideològics alhora

El Pebre Roig (distribució alimentària).

Noms explicatius i de lloc alhora

Comarcal de Consum Panificadora de l'Espluga de Francolí, Comunitat Energètica de La Bordeta, Comunitat Minera Olesana, Fet a Sant Feliu, Foodcoop BCN,¹⁸ Osona Energia, VNG Energia (Vilanova i la Geltrú).

Noms associatius i de lloc alhora

Distribució alimentària: La Mangrana Vallesana.
Cures: Cuidem Lluçanès.

Noms ideològics explicatius i de lloc alhora

Balenyà Sostenible, SEB En Transició (Santa Eugènia de Berga).

Noms inventats i de lloc alhora

Apindep Ronçana (Santa Maria de Ronçana).

Conclusions

La majoria de noms de les cooperatives de consum actuals (recordem-ho: consum en sentit ampli) són explicatius, i sovint hi afegeixen el lloc. Els darrers anys, els noms associatius també es fan servir força.

6. Les cooperatives d'habitatge

En aquest apartat, tant podem trobar alguns dels noms que les persones sòcies d'una cooperativa d'habitatge posen a l'edifici on viuran com els de les cooperatives d'habitatge que fan de promotores de diversos projectes (edificis) cooperatius.

Noms explicatius

Can 70 (habitatge cooperatiu sènior), Casa Meva, Coopviure, Llar Jove, Som Hàbitat, Vida Cooperativa.

¹⁶ En record de l'arquitecte Jordi Capell (Mataró, 1925), referent arquitectònic per a les noves generacions.

¹⁷ Els orígens de la cooperativa daten del 1968, amb la creació de la cooperativa Jardí d'Infància Patufet. L'any 1970 integrà els alumnes del Jardí d'Infància Sant Jordi. El 1994 l'escola es traslladà a un nou edifici que havia de dur el nom de Francesc Batallé i Aragonès, en homenatge al creador de l'Acadèmia Sant Jordi.

¹⁸ La Park Slope Food Coop, un supermercat cooperatiu participatiu de Brooklyn (Nova York), va servir d'inspiració per crear els supermercats cooperatius a casa nostra. Probablement, per això, les persones fundadores del supermercat cooperatiu de Barcelona li van posar de nom de FoodCoop BCN.

Noms associatius

Celobert, Clau Mestra, El Cairó, El Rusc, La Balma, La Borda, La Closca, La Morada, La Sala, La Teulada.

Noms metafòrics

Abril (potser perquè el projecte comença a la primavera del 2021?), Ca l'Ordit (referència al passat tèxtil del barri barceloní de Sant Andreu del Palomar, on hi haurà l'habitatge, i alhora a la idea de comunitat), Coobert, El Nostre Racó, La Domèstika, La Duvella (presumiblement, variant de dovella: pedres que fan un arc aguantant-se les unes amb les altres), La Redolta (el sarment), La Sequoia (la conífera més alta i longeva), La Titaranya (Valls, titaranya és sinònim de teranyina a les comarques tarragonines), La Trencadissa (a la seva presentació diuen que són «com un trencadís, fet de petits bocins que, units, donen sentit a un col·lectiu, a un conjunt més potent i més bonic que no pas els trossos sols per si mateixos»), La Xarxaire (referència al barri barceloní de La Barceloneta, on hi haurà l'habitatge, i alhora a la idea de comunitat), Perviure, Sotrac.

Noms ideològics explícits

Bloc Cooperatiu, Casa Alternativa, Ciutat Cooperativa, Cooperativa d'Habitatge Som Tribu, Cooperativa Obrera de Viviendas (COV),¹⁹ Fem Ciutat, La Diversa, La Fàbrica de la Transició (antiga fàbrica al Catllar), La Renegà, Sostre Cívic, Walden XXI.

Noms de lloc

Ca La Fou (Cabrera d'Anoia, antiga colònia tèxtil), Cal Blanxart (Berga, nom de l'antic edifici ara rehabilitat), Cal Paler Nou, Can Carner (Castellar del Vallès, masia del segle XIII), Cases dels Mestres (Mollet del Vallès), Cirerers (al carrer del Pla de Cirerers, de Barcelona), D'Avall

(al carrer d'Avall, de La Celler de Ter), La Mola (Terrassa, muntanya del massís de Sant Llorenç del Munt), La Vidalenca (antiga colònia Vidal, Puig-reig), Matis Calderí (a Caldes de Montbui), Solterra (nom de l'antic hotel de Sant Hilari de Sacalm que es vol recuperar).

Nom de persona

La Chalmeta (Llar Jove-Marina del Prat Vermell).²⁰

Noms inventats

COOPGEENI (GEENI: Gestor Eficacia, Eficiencia y Normalización de la Innovación).

Noms discrecionals

Arauca (en llengua guahiba, «terra dels arbres»), La Voliana (papallona a Lleida, on és situat l'habitatge cooperatiu), La Xicoira, Poc a Coop.

Noms explicatius i de lloc alhora

Llar Catalonia.

Noms metafòrics i de lloc alhora

La Constel·lació del Gorg (barri del Gorg de Badalona), Torrent Viu (torrent perquè està al barri barceloní de Sarrià, a tocar dels contraforts de la serra de Collserola, i viu perquè habitatge equival a vida).

Noms ideològics explícits i de lloc alhora

Cooperativa Obrera del Bon Pastor,²¹ Ítaca Palau (Palau de Plegamans).

Conclusions

La gran majoria dels noms de les cooperatives d'habitatge són de tipus metafòric, ideològic explícit, associatiu o de lloc, totes quatre categories amb una freqüència d'ús similar.

19 La Cooperativa Obrera de Viviendas es va constituir el 1968, en plena dictadura, al Prat de Llobregat. La franquista Obra Sindical de Cooperación no acceptà aquest nom, perquè el trobava «massa comunista». Al final, gràcies a les influències que tenia un dels fundadors sobre un oncle militar a Madrid, el van deixar passar. Recordem que el franquisme anomenava els obrers, «productors» (Padullés Paricio, 2006, p. 19).

20 Com a reconeixement a la cooperativista Micaela Chalmeta (1863-1951), que va participar en la creació el 1904 de la cooperativa de consum L'Economia Social i el 1925 de la cooperativa Model del Segle XX.

21 La Cooperativa Obrera del Bon Pastor va ser creada el 1975. Als seus estatuts, declara basar-se en l'autogestió, «que es fonamenta en l'apropiació social dels mitjans de producció i distribució i en la gestió directa dels treballadors».

Afinant més, observem que si el nom designa una cooperativa d'una sola promoció, on el nom que posen les sòcies a l'organització és alhora el de l'edifici on viuran, aquestes acostumen a escollir un terme ideològic explícit (La Diversa), metafòric (El Nostre Racó), associatiu (La Borda) o de lloc (La Vidalenca). En canvi, si designa una cooperativa amb funció promotora de diferents projectes d'habitatge, aleshores el nom sol ser explicatiu o discrecional (Llar Catalonia).

Podem aventurar també que els noms de cooperatives d'habitatge d'una sola promoció amb poques persones sòcies i/o que s'adrecen a un perfil determinat tindran més probabilitat de ser ideològics explícits i, fins i tot, noms més atrevits (La Renegà), que els de promocions més grans i generalistes en què el nom ha d'agradar a un conjunt més nombrós i divers de persones (Cirerers).

7. Les cooperatives de treball

Avui dia, més del 70 % de cooperatives catalanes, unes 4.000 entitats, són cooperatives de treball. Les que tot seguit llisto representen, per tant, un percentatge menor respecte al total en comparació amb els llistats anteriors d'altres tipus de cooperatives.

Noms explicatius

Abastecedora de la Construcció, Alternativas Económicas (revista d'economia), Artesania Tèxtil, Artividre, Càtering i Serveis a Collectivitats, Construcciones Generales, Coopdecirc, Cooperativa Popular de Vendedores Ambulantes de Barcelona, Cooperativa Unión de Terapeutas, Desfercarn, Dones Tech, Eixarcollant Llavors, Espai Ambiental, Farmadental, Gabinet d'Estudis Socials, Gelat Bo, Gestión Integral, Instal·lacions Telefòniques, L'Aula d'Idiomes, La Bona Cuina, La Clara (comunicació), La Directa (mitjà de comunicació), La Cooperativa Humanitària (formació per enfrontar-se a crisis humanitàries), Laboratorio Electrotécnico, Legales sin Fronteras (cooperativa jurídica), Menjar d'Hort, Mensakas, Mol·lmatric (motel·les i matrius), Net Neteja i Altres Serveis de Manteniment, Novagraf, Pavimentos y Obra, Quesoni, Senyor Pastís, Serveis amb Cor, Sistemes de Gestió de Patrimoni, Teixidors, Xarxa de Música, Yogacoop.

Noms associatius

Addenda (edició), Àgora (ensenyament), Ardit (comunicació, ardit = avís, notícia), Arran de Terra (agroecologia), Azimut 360 (energies renovables), Bit-Lab Cultural (recerca i experimentació a Internet i en producció audiovisual i sonora), Bosquerols (gestió forestal), Click (informàtica), Clic Traç (disseny gràfic), Cohousing Lab (Col·lab), COS (Cooperació i Salut), Drac Màgic (extret de la cançó «Paff, el drac màgic»; la cooperativa va començar promovent el cinema infantil), El Timbal (centre de formació i creació escènica que els primers anys es dedicava també a formació musical), L'Apòstrof (comunicació), L'Estaquirot (espectacles amb titelles), L'Olivera (olis i vins), La Brostada (agroecologia), La Dovella (construcció), La Productora (arts visuals i mitjans audiovisuals), La Rachola (arquitectura), Nou Patufet (llar d'infants), Nus Cooperativa (teatre social), Petit Món (llar d'infants), Tracta'm (fisioteràpia), Zumzeig (potser prové del zumzeig que fa un projector antic en funcionament?), Watteco (transició energètica), Zerohub (edificis de consum energètic nul i de baix impacte ambiental).

Noms metafòrics

Arç, Barabara («camí» en suahili, formació i desenvolupament en competències), Carbón

Vivo (producció de biocarbó), Cardant Cultura (dinamització cultural en una antiga fàbrica de filar d'Osona), Conreu Sereny (sereny = vigorós, sa), Dies d'Agost,²² El Far Cooperatiu (comunicació), Els atrapasomnis (animació infantil), Els Corremarges,²³ Ensó,²⁴ Etc's (els etcèteres són els que mai no s'esmenten, els que no compten), Gedi (alludint als Jedi de *La Guerra de les Galàxies*), Holon (una cosa que és un tot i una part alhora), L'Esberla, L'Esguard (al web diuen que treballen amb una **mirada** global, atenta i acollidora), La Sembra, Laboratori de Lletres, Pollen, Reflexes (educació; l'educació com un reflex de la societat que volem), Tascó,²⁵ Versembrant.

Noms ideològics explícits

Al Centro la Vida (bar de Maldà), Almena Cooperativa Feminista, Alternativa3 (o AlterNativa3; el 3 fa referència a productes de comerç just procedents del sud global, que abans anomenàvem tercer, 3r, món), Autogestió Sanitària, Crític (mitjà de comunicació), Cultura del Bé Comú, Diomcoop (en llengua wòlof, «diom» significa la fortalesa interior necessària per escollir, sempre i en qualsevol circumstància, el camí del bé), Dolça Revolució de les Plantes Medicinals, El Pa Sencer, El xup-xup ecològic, Fentpaís, Flama Roja, L'Eixida,²⁶ L'escamot, La Chiapanenca (comerç just), La Ciutat Invisible

(per visibilitzar els barris populars i la ciutat popular i resistent que el capitalisme amaga i en allusió al llibre d'Italo Calvino, *Les ciutats invisibles*), La Cuina del Comú, La Fera Ferotge, La Revolta (bar), Llibreria Fahrenheit 451 (en allusió al llibre de Ray Bradbury del mateix nom), Metzineres (moltes bruixes eren acusades per la Inquisició de metzineres, és a dir, d'enverinadores), Món Verd (comerç just i ecològic), Mujeres Pa'lante, Muntant Arquitectura Cooperativa, Octubre Cinema (en allusió a la pel·lícula d'Eisenstein i Aleksándrov sobre la Revolució russa), Periferia Cimarronas, Propaganda pel Fet (tàctica pròpia d'alguns corrents anarquistes d'intentar provocar la insurrecció popular atemptant contra membres de les classes dominants), Resilience Earth, Tarpuna (tarpuna significa «semlar» en llengua quítxua i el van adoptar perquè, segons diuen al seu web, «ens agrada fer néixer iniciatives transformadores al servei de la comunitat»).

Noms de lloc

Barcelonesa, Collectiu Ronda (el seu primer despatx va ser a la Ronda de Sant Pere de Barcelona, davant de la Magistratura de Treball), Fet a Sant Feliu, La Carbonera (la llibreria d'aquest nom ocupa un local del carrer Blai del Poble-sec, de Barcelona, on abans hi havia hagut una distribuïdora de carbó), La Pau (barri

22 Al seu web, aquesta cooperativa de comunicació explica l'origen del nom: «DIES D'AGOST pren el nom de la pel·lícula que va fer Marc Recha en homenatge i record a Ramon Barnils. Aquell periodista que, com es repeteix en la pel·lícula, "explicava històries que molts havien oblidat o que alguns no volien recordar", aquestes mateixes històries que volem explicar perquè no s'oblidin, perquè nosaltres sí que les volem recordar, en el diari digital i en els altres projectes comunicatius de DIES D'AGOST. Però més enllà de la presència implícita de la figura d'en Barnils, la pel·lícula és un clam a la llibertat, a la integració de la persona en la natura, al *dolce far niente* d'uns dies d'agost recuperant, també, la memòria d'uns mons perduts i d'aquells que van lluitar en històries gairebé oblidades o que alguns no volen que recordem. No volíem dir-li al nostre projecte "Cooperativa de Comunicació de Vic i comarca", sinó que buscàvem un nom referencial però que unís conceptes com els de Comunicació, Periodisme, Llibertat, Natura, Festa o Cultura, i amb DIES D'AGOST diríem que ens hi hem aproximat molt. Agraïts, doncs, també a en Marc Recha per cedir-nos el nom de la seva pel·lícula».

23 Podem llegir al seu web: «Corremarges vol dir recórrer els marges del nostre mosaic agroforestal per trobar-hi els fruits més gustosos».

24 La cooperativa Ensó acompanya persones, territoris i organitzacions en nous models de governança. En el seu web expliquen el significat del nom: «Ensó és un símbol japonès, relacionat amb el budisme. Els artistes, abans de posar-se a crear, dibuixaven un Ensó, que és un traç fet d'una sola tirada, que representa el seu estat actual en el moment de començar a crear. Un *ensó* no pot ser mai igual. No hi ha dos *ensós* iguals. És una expressió del moment present, i no busca la perfecció, sinó el moviment. La perfecció no existeix. Quan dibuixes un *ensó*, dibuixes el que realment "és"».

25 Un tascó és un tros de fusta, de ferro, dues cares del qual formen un angle diedre molt agut, que serveix per esberlar pedra, fusta. Llegim al web de Tascó, avui dia una fleca cooperativa: «El nom [Tascó] va dirigir l'objectiu amb què va néixer la cooperativa: obrir un espai al món laboral, cultural, social i sanitari de Barcelona». Un altre projecte cooperatiu associat va ser Titània-Tascó, cooperativa de llevadores independents. La cooperativa va néixer l'any 1985, arran de moviments obrers de dones que volien donar a llum a casa seva, i llevadores que es van atrevir a atendre aquest tipus de part. El nom de la cooperativa s'inspira en Titània, la reina de les fades a *El somni d'una nit d'estiu*, de Shakespeare.

26 Segons m'expliquen des de la cooperativa, s'anomenen L'Eixida per tres raons. La primera, per utilitzar un localisme lingüístic (eixida és un patí interior en algunes poblacions i contrades com Sabadell, seu de la cooperativa). La segona, perquè eixida significa sortida i és clar que necessitem sortides en un context de crisi, violència, etc. La tercera és perquè eixida és un mot sinònim de sortida, però emprat al País Valencià i, per tant, s'identifica la cooperativa amb un mapa mental de país, que són els Països Catalans.

de Badalona on va néixer la cooperativa), Les Refardes (masia de Mura), TEB Barcelona, Tres Branques (Berga).

Noms de persona

Adv Advocats, Alimentació Laura, Cia Pepa Plana, Construcciones Juan Ramón, Cooperativa John-Fil,²⁷ Cooperativa VIGO,²⁸ FGC Advocats (inicials de les persones fundadores), Instalaciones y Montajes Hernández, Joaquín Varón e Hijos, Jordà Clop Assessors, Lampistería Eduardo José, Mudanzas Farrés, Pastelerías González, Piaget (llar d'infants), Salvador Coll i Fill, Taller Jeroni de Moragas,²⁹ Talleres Rodri, Vidal Piqué i Associats.

Noms inventats

3Darc, Alis Nature, Àuria, Bauber 2024, CEARCA (Cerrajería Artística Catalana), Cisec, Colectic, Copertex, Decomad, Desa, Disal Selección, Edaia, Eduvic, Facto, Femarec, GPA, Harpu, Iacta (advocacia social; el nom prové de la locució llatina *Alea iacta est*), Idra (Institut de Recerca Urbana de BCN),³⁰ I-labso, Indelsit, ISOM, Jamgo, Lacol (presumiblement a «arquitectures collectives» i a la xarxa de persones i col·lectius amb aquest nom de què formen part), Magroc, Melven, Novacim, Olistis, Pugasa, Quelara, Quepo, SEPRA (**S**ervei de **P**revisió **A**liè de Riscos Laborals), Serdeset, Sermant 2001, Sphere4, Tolvam, Trafad, Travinae, VESC (Vèrtex Empresarial de Serveis Culturals), Vector5.³¹

Noms discrecionals

Actua, Coop de Mà, Dredera, El Roser, Fil a

L'Agulla, La Deskomunal (bar-restaurant i espai musical que es troba a la Komunal de Sants), La Pera, Sambucus (de saüc, planta aromàtica de vora Manlleu, seu social de la cooperativa), Suara, Tata inti (en quítxua significa «Pare Sol»; cooperativa dedicada a «fer d'aquest, un món més jugable, vetllant pel dret al joc dels infants», segons expliquen al seu web), Tres Cadires, Trèvol, Yólotl (en llengua nàhuatl significa «cor»; cooperativa que dona serveis en temes de igualtat, diversitat i feminisme).

Noms explicatius i associatius alhora

Agència Talaia (comunicació), Aiguasol Consulting (energies renovables).

Noms explicatius i de lloc alhora

Aerotaxifels (Castelldefels), Alta Terra Construccions (Gandesa), Ambulàncies Catalunya, Badalona Asesores, Bar Guinardó, Cardonina de la Construcció, Centre Equinoteràpia Cadí Moixeró, Cervesa Capfoguer (al poblat ibèric de Santa Coloma de Gramenet es va descobrir un capfoguer), Cervesa Cornèlia (feminització de *Cornellius*, origen del mot Cornellà, a Cornellà de Llobregat), Comunitat Terapèutica del Maresme, Confecciones Maragall, Construccions Bellver, Construccions Pirineus, Cooperativa de Documentalisme Social de Barcelona, Europea Recambios Carretilas, Fusteria Palau (Palau de Plegamans), Gimnàs Social Sant Pau (a la Rambla de Sant Pau, Barcelona), **Gramagraf** (Santa Coloma de Gramenet), L'Escoleta de Riells, La **Mata** Jardiniers (Mataró), La Montnegre Cervesera, Manresana de Serveis amb Bicicleta, Metallúrgica de Camallera, Montajes

27 Impulsada el 1969 pel capellà de l'Espluga Calba, Joan Llorc; però com que els fundadors, en reconeixement, no podien posar Joan al nom de la cooperativa perquè el règim no l'hauria autoritzat, la van anomenar John.

28 En record de Benet Vigo Trull, cooperativista impulsor de la Cooperativa Pi i Sunyer. Aquesta cooperativa de treball d'iniciativa social gestiona la residència.

29 Cooperativa fundada el 1973 per donar feina a l'alumnat de l'Escola d'educació especial Jeroni de Moragas, creada als anys quaranta pel doctor Jeroni de Moragas.

30 Abans s'anomenava La Hidra Cooperativa, potser una denominació de tipus ideològic que al·ludia a «l'hidra de la revolució». Llegim a *La hidra de la revolució. Marineros, esclavos y campesinos en la historia oculta del Atlántico*: «Des del començament de l'expansió colonial anglesa a començament del segle XVII fins a la industrialització de la metròpoli a l'inici del XIX, els governants van recórrer al mite d'Hèrcules i l'hidra per simbolitzar la dificultat d'imposar ordre en uns sistemes laborals cada cop més globals. Amb el símil de molts caps canviants del monstre van designar d'una manera o altra plebeus desposseïts, criminals deportats a les colònies, treballadors lligats per un contracte de servitud, mariners i esclaus africans. Però aquests caps, encara que inicialment van ser inclosos en una combinació productiva pels seus herculis governants, no van trigar a desenvolupar pel seu compte noves formes de cooperació mútua contra aquests governants, des de motins i vagues, fins a disturbis, insurreccions i revolució». (Linebaugh i Rediker, 2004, p. 16).

31 Vector5 és una consultoria empresarial que vol promoure una gestió basada en cinc pilars: ètica, governança democràtica, desenvolupament sostenible, inclusió i diversitat, transparència i rendició de comptes.

y Mantenimientos del Penedès, Músics de Girona, Noguerauto, Plantes Catalunya, Premià Assessors, Puericultura Cardedeu, Transportes Generales del Baix Llobregat, Transports El Prat, Transports Urbans de Sabadell, Treballadors Familiars de Cambrils.

Noms explicatius i metafòrics alhora

Tamaia Dones sense Violència.³²

Noms associatius i ideològics explícits alhora

Codi Cooperatiu (informàtica), El Foli Verd (arts gràfiques), La Constructiva (construcció; que serveix per construir, en oposició al que serveix per destruir), La Vietnamita Cooperativa Serigràfica, Obrint Portes (rehabilitació de pisos), Roba Amiga.

Noms ideològics explícits i de lloc alhora

Malarrassa (premsa de Terrassa i evoca la dita: «Terrassa, mala raça»).

L'evolució dels noms de les cooperatives de treball

Si agrupem les cooperatives de treball catalanes per la seva dècada de constitució des del 1980 fins avui i tot seguit les dividim en tres categories —les que incorporen el mot «cooperativa» o una abreviació seva («coop» i «co»), les que tenen noms ideològics explícits i tota la resta—, observem que el cooperativisme de treball «sur de l'armari» a partir, sobretot, de la dècada de 2010, quan els noms ideològics explícits però sobretot aquells que indiquen que són cooperatives, augmenten d'una manera significativa. Ho podem veure a la taula següent.

Noms	1980	1990	2000	2010	2020-principis 2025
Noms ideològics explícits	1	3	7	61	52
Noms que inclouen «cooperativa» o l'abreviatura	3	3	0	73	84
Altres	123	334	249	671	432
Total	127	340	256	805	568

Taula 2. Cooperatives de treball a Catalunya per dècades, tant associades a la federació de cooperatives com no associades. Dades globals facilitades per la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya (FCTC).

Possiblement, aquesta evolució es deu a un canvi progressiu en la percepció social del cooperativisme, al canvi en les motivacions per constituir una cooperativa i a les activitats a què es dediquen.

Als anys vuitanta i noranta del segle passat, el cooperativisme no gaudia de bona premsa. Hi havia qui veia les cooperatives com una cosa arcaica o cenyida al món rural, i qui consi-

derava que les cooperatives distreien la classe treballadora de la seva missió revolucionària. Per acabar-ho d'adobar, algunes cooperatives van fer una fallida sonora, com l'anomenada PSV (Promotora Social de Viviendas),³³ i això també van contribuir a generar descrèdit i a escampar la malfiança envers les cooperatives.

En aquelles dècades també, moltes cooperatives de treball pertanyien al sector indus-

³² Diuen al seu web: «La Tamaia és una flor robusta i elegant, amb l'excel·lent capacitat de florir al llarg de totes les estacions de l'any. Un símbol de resiliència, vida i renaixement que ens ha guiat al llarg de tota la nostra trajectòria, un símbol que ara ens acompanya des del convenciment de totes les tamaies que han arrelat al món, i des de la confiança a totes les tamaies que, novament, arrelaran i germinaran».

³³ El desembre del 1993, la cooperativa Promoción Social de Viviendas (PSV), fundada l'any 1988 per la UGT, va fer fallida. El govern de Felipe González hi va intervenir, ja que els terrenys eren públics, i a través de l'ICO va aprovar un aval per cobrir el finançament que necessitava la cooperativa per reprendre la construcció de les promocions paralitzades. El procés es va allargar durant gairebé vuit anys i va acaparar l'atenció política i dels mitjans de comunicació.

trial i, en ser proveïdores d'altres empreses capitalistes, les treballadores sòcies sovint dissimulaven que eren cooperativa per por de perdre la clientela.

Així mateix, als anys noranta, algunes mesures de promoció adoptades pel govern espanyol com la capitalització de l'atur per constituir una nova cooperativa o certs avantatges fiscals van propiciar que sorgissin moltes cooperatives per raons exclusivament pragmàtiques. És fàcil imaginar-s'ho llegint els noms de persona d'algunes cooperatives que he llistat com a mostra.

Amb el nou segle, la situació canvia, no radicalment però sí de manera prou significativa per deixar petja. El nombre de cooperatives sorgides per raons ideològiques o pragmaticoideològiques creix. En aquests anys, el cooperativisme ha guanyat autonomia cultural, i econòmica en menor mesura, respecte de les empreses i el mercat capitalistes, la qual cosa l'ha fet més atractiu per a les noves generacions d'activistes forjades en el moviment antiglobalització, el 15-M, l'esquerra independentista, el feminisme o l'ecologisme, amb menys complexos i més finalitat transformadora.

D'altra banda, el nombre de cooperatives de treball industrials o de construcció ha perdut pes en favor de les de serveis, la qual cosa ha ampliat el marge per posar noms que no «desentonin», ni en relació amb els que tenen les empreses mercantils dedicades a la mateixa activitat (des de la restauració fins als serveis socioculturals, en què també abunden els noms associatius o metafòrics), ni en relació amb la clientela buscada.

Conclusions

Avui dia, la majoria de noms de cooperatives de treball són explicatius, una bona part dels quals afegeixen també el lloc. També sovintegen les denominacions inventades. Al darrere d'aquestes categories però amb una freqüència creixent, les persones fundadores d'una cooperativa de treball opten per noms ideològics explícits, associatius o metafòrics (una part d'aquests darrers amb un sentit també ideològic).

8. Conclusions generals

Acabo amb deu reflexions finals:

1. Els noms més utilitzats per designar les cooperatives catalanes actuals són els explicatius, als quals sovint s'hi afegeix la designació de lloc, així com els noms inventats.
2. Els noms que més abunden en les cooperatives que produeixen béns o serveis intermedis, adreçats a empreses de tot tipus o a un públic ampli, són els explicatius, els quals sovint duen afegida la designació de lloc. Això passa en la majoria de cooperatives agràries, de consum en sentit ampli, d'habitatge amb funció promotora i en moltes cooperatives de treball, entre les quals també trobem força noms inventats.
3. En canvi, és en les petites cooperatives de consum, les cooperatives d'habitatge d'una sola promoció i les cooperatives de treball que ofereixen serveis a altres cooperatives o bé directament a la població, on trobem la majoria de noms ideològics explícits, associatius i metafòrics.
4. La inclusió del lloc és molt majoritària als noms de les cooperatives agràries.

- Moltes d'habitatge utilitzen també el lloc com a designador únic.
5. En general, els noms de les cooperatives segueixen els paràmetres dels de la resta d'empreses del mateix sector d'activitat. És un efecte més de l'anomenat isomorfisme institucional. És a dir, el fet que la majoria de cooperatives produeixin per al mercat capitalista i que la immensa majoria d'empreses siguin empreses mercantils, pressiona les cooperatives a assemblar-s'hi, i aquesta pulsio es mostra també a l'hora d'anomenar-les.
 6. Una diferència important entre els noms de les cooperatives i els de les empreses mercantils és el poc ús, en les cooperatives, de les designacions de persona, mentre que en les empreses mercantils és molt habitual que el nom correspongui al de la persona propietària, especialment en les petites i mitjanes empreses. La raó d'aquesta diferència és evident: la cooperativa és una empresa de propietat col·lectiva i, per tant, el nom no acostuma a reproduir el de les persones fundadores, per bé que hi ha excepcions.
 7. En aquest segle han augmentat els noms ideològics, incloent-hi els autoidentificatius com a cooperatives, fruit sobretot del mateix desenvolupament del cooperativisme com a moviment transformador.
 8. Tot i amb això, si comparem els noms ideològics de les primeres cooperatives (abans del 1939) amb els que es posen avui dia, notem una gran diferència. Mentre que moltes cooperatives històriques proclamaven orgullosament al nom la seva procedència de classe («cooperativa obrera»), els valors que les animaven i el seu objectiu d'emancipació social (igualtat, fraternitat, pau, justícia...), els noms ideològics actuals són molt més indirectes i metafòrics. Probablement aquesta diferència es degui a l'afebliment de la cultura obrera i popular i al descrèdit dels grans ideals com a resultat dels fracassos dels moviments revolucionaris, a l'orientació de les cooperatives actuals cap a una clientela més àmplia (empreses mercantils, administracions i ciutadania en general) i a l'isomorfisme institucional a què ens hem referit més amunt.
 9. No n'hem parlat, però els noms d'algunes cooperatives ens revelen l'enginy de qui els pensa. Hi trobem el recurs a l'humor (Senyor Pastís), la ironia (Malarassa; Can 70, evocant «can seixanta»), els dobles sentits (Cardant Cultura), la provocació (La Caníbal) i els jocs lingüístics (9's interiors, Poc a Coop, Coop de Mà). Com a mostra d'aquesta creativitat, no em puc estar d'esmentar el nom de Neu al Carrer, un nom poètic i saturat de significats. Neu al Carrer és una cooperativa de treball valenciana dedicada a la creació, producció, acompanyament, comunicació i agitació general de projectes culturals. Feliu Ventura, un dels fundadors, ens explica: «Vam triar Neu al Carrer perquè ens encanten els jocs de paraules ("aneu al carrer"), això primer de tot. També volíem reflectir la idea de moviment, d'anar cap al carrer. Pensem que és al carrer on neix la cultura i on ha de tornar. A més, la idea que la cultura ha de servir per manifestar-se al carrer, culturalment i de totes les maneres possibles, per alterar les coses. No per ser una alternativa, sinó una *alterativa*. I l'última idea és la illusió que fa, quan eres petit i no tan petit, de mirar per la finestra i veure que hi ha neu al carrer, les ganes que t'entren de sortir encara que estiga nevant per jugar a la neu. El nom és una barreja entre el joc de paraules, el moviment, el carrer i la illusió que fa fer coses al carrer».
 10. Finalment, observem com també algunes denominacions genèriques han fet tanta fortuna que han estat utilitzades per cooperatives molt diverses. Penso

sobretot en el «Som», emprat per primer cop per Som Energia (2010), i que després n'ha inspirat molts d'altres (Som Connexió, Som Mobilitat, Som Provisionals, Som Aigua, Som Biomass-

sa, Som Gestió, Som Turisme...), com també en menor mesura en l'abreviació «lab», de laboratori: Bit_Lab, Labcoop, Col·lab o I-labso.

Referències

- ARNABAT MATA, R.; DUCH PLANA, M. 2024. «Associacionisme, cooperativisme i mutualisme: alternatives socials i solidàries de la Catalunya subalterna, 1868-1938». A ESTIVILL, J.; ARNABAT MATA, R. (eds.). *Evolució de les alternatives socials i solidàries de les classes subalternes a l'Europa Llatina*. Icaria Editorial.
- AUDÍ, P.; ORENSANZ, T. 2008. *Joaquim Llorens Abelló*. Valls i Barcelona: Cossetània Edicions i Fundació Roca Galès.
- DALMAU I TOVÀ, M. 2024. *La Unió Cooperatista Barcelonesa 1901-1977. Intel·ligència col·lectiva a l'Esquerra de l'Eixample*. Ajuntament de Barcelona.
- GAVALDÀ TORRENTS, A. 2007. *Benet Vigo Trulls*. Valls i Barcelona: Cossetània Edicions i Fundació Roca Galès.
- LINEBAUGH, P.; REDIKER, M. 2004. *La hidra de la revolució. Marineros, esclavos y campesinos en la historia oculta del Atlántico*. Ed. Crítica.
- PADULLÉS PARICIO, X. 2006. *La Cooperativa Obrera de Viviendas, una utopia obrera feta realitat*. Ajuntament del Prat de Llobregat: Col·lecció de Textos Locals.